

AN BHEAN AR BAINÉADH NA LAMHA DÍ.

Dreatháir is dreithiúir a bhí ann bhí siad saidhbhir. Phós an dreatháir annsin bean. Nuair a bhí sé pósta bhí an oiread cion aige ar an dreithiúir is bhí ariamh. Bhíodh sé ag fiadhach agus thugadh é leis í chuile lá ag fiadhach is a' fian sgaradh. Ní fhágfadh sé istigh leis an mbean chor ar bith í. Nuair a bhí suim aimsire caithte aige ar an mbealach sin dubhairt an bhean go mba cheart an dreithiúir a fhágáil istigh i néinfeacht léithe fein lá éicint.

Dubhairt seisean dá mbeadh fhios am gur le suim innte atá tú dhá hiarraidh d'fhágfainn ach dá mbeadh fhios agam gur ar a mhalruit atá tú dhá dhá hiarraidh ní fhágfainn. Nach bhfuil a fhios agat go maith go bhfuil an oiread cion a'm-sa dí is atá a'd féin adeir sí.

D'ímtigh leis annsin agus d'fhága sé i néanfeacht leithe lá ar n-a bhárach í. Nuair a bhí an fear imtighe ghléas an bhean béile breagh dí féin agus do dhreithiúir a fir agus leag sí anuas ar an mbord aca é. Nuair a bhí an béile ithte annsin acab chuaidh an bhean suas agus thug sí anuas leabhar agus chuir sí iallach ar an dreithiúir mionnú ar an leabhar rud ar bith dá bhfeicfadh si í fhéin a dhéanamh nach ninnseochadh sí d'aon duine de bhaiste na hEaglaise é.

B'éigin do'n dreithiúir mionnú. Nuair a bhí sí mionnuighthe chuaidh an bhean agus thug sí leithe splanc sa tlú agus thug sí téine dá raibh san iothlainn. Nuair a tháinig an fear abhaile san oidhche chonnaic sé an iolainn dóighte. "Cé dhógh an iothlainn?" adeir sé. "Cé dhóghfad í ach do dhreithiúir?" adeir an bhean. "Dá n-éisttheá le mo dhreithiúir agus í a fhágáil i néinfeacht liom féin ní dgeanfadh sí tada," adeir sé.

D'arduigh sé leis an dreithiúir annsin arís agus bhí sé ag dul amach ag fiadhach leis go raibh sé suas le mí beagnach gur thosuigh an bhean a rádh arís í a fhágáil istigh. D'fhága sé annsin i néinfeacht léithe lá í. Nuair a bhí seisean imtigthe annsin chuaidh an bhean agus ghléas sí dinnear breagh dí fhéin agus do'n dreithiúir. Nuair a bhí an dinnéar caithte chuaidh an bhean suas agus thug sí anuas leabhar agus chuir sí iallach ar an dreithiúir mionnú ar an leabhar rud ar bith dá bhfeiceadh sí í féin a dheanamh nach n-innscócadh sí do dhuine ar bith de bhaiste na hEaglaise é.

Mhionnuigh an dreithiúir ar an leabhar nach ninnscóadh sí do dhuine ar bith de bhaiste na hEaglaise rud ar bith a d'fheiceadh sí í a dhéanamh. Thug an bhean léithe a cuid teine agus chuaidh sí amach agus las sí an sgioból. Nuair a tháinig an fear abhaile san oidhche chonnaic sé an sgioból agus é dóighte. Cé las an sgioból. Cé lasfadh é ach do dhreithiúir. Dá bhfagthá mo dhreithiúir i néinfeacht liomsa ní dheanfadh sí tada.

Dimtigh leis. Thug sé leis an dreithiúir ag fiadhach is ag fian sgaradh arís bhí sé dá tabhairt leis chuile lá suim mhór aimsire gur thosuigh an bhean ag clamhsán faoi nár fhag sé aice féin

í agus d'fhága. Nuair a d'ímtigh an fear amach ghléas an bhean béile breagh dí féin agus don dreithiúir. Nuair a bhí a ndóthain ithte agus ólta aca chuaidh an bhean suas agus thug sí an leabhar agus chuir sí iallach ar an dreithiúir rud a bith dá bhfeiceadh sí dá dhéanamh aice féin gan é innsheacht do dhuine dhe bhaiste na hEaglaise. B'éigean don dreithiúir mionnú dí.

Chuaidh sí amach annsin. Bhí crann soilsa ann a bhíodh a tabhairt soluis san oidhche don fhear nuair a bhíodh sé ag teacht chun an tighe. Dhóg sí an crann soilse. Nuair a bhí sé ag tigheacht abhaile ní raibh aon chrann soilse le feiceail aige béigean dó thigheacht sa dorchadas. Nuair a tháinig sé isteach cé dhógh mo crann soilse? Adeir sé. Cé dhóghfadh é ach do dhreithiúir, a dhógh chuile rud adeir an bhean. Muise ní dhóighfadh mo dhreithiúir aon bhlas orm-sa aríst choithe ach ar feadh mise éiriú i mbárach," adeir sé.

Dimtigh leis agus nuair a déirigh sé i mbáireach thug sé an dreithiúir leis gur thug sé sgothamh maith ó bhaile í agus thug sé isteach i gcoill í. Nuair a thug sé isteach sa gcoill í rug sé uirthi agus cheangail sé de chrann í. Nuair a bhí sí ceangailte den chrann annsin thug sé amach a sgian bhain sé an dá láimh i dtosach dí agus nuair a bhí an dá láimh bainnte dí bhain sé an dá chích aiste. Thug sé leis an dá laimh annsin agus an dá chích agus rinne sé poll sa talamh dóib agus chuir sé síos sa bpoll iad. Nuair a bhí sé ag clúdach ortha annsin leagadh é agus chuaidh dealg ina ghlúin. Thosuigh sé dá baint as a ghlúin agus chinn sé.

Muise adeir an dreithiúir a bhí crochta ar an gcrann agus a cuid fola a tigheacht nár fhagadh an dealg sin do ghlúin go dtarraingidh an dá láimh atá tú tar éis a chur sa talamh aiste í. Dimtigh leis annsin agus chuaidh sé abhaile agus d'fhága sé annsin crochta ar an gcrann í.

Bhíodh gaidhrín aice-se a bhíodh i gcomhnaidhe ar a hucht aice. Tháinig an gaidhrín có fada léithe sa gcoill agus dhaithin sé í. Chuaidh sé ina hucht suas agus ligh a cuid critheacha (luit) agus stop sé an fhuil. Bhí teach duine uasal i ngar don choill agus fuair sé giota aráin ann agus thug sé leis an giota arain agus chonnaigh sé le na béal é gur ith sí é. Feoil ná rud ar bith a dhfhaghadh an gaidirín bhí sé dá coinneáil léithe ar feadh seachtaine agus chonnigh sé beo í.

Bhí mac ag an duine uasal a raibh an teach i naice na coille aige agus bhí an gaidhrín dhá fheiceáil ag tigheacht go dtí an teach chuile lá aige. Dá leanainn an gaidhrín sin adeir sé bhfeidir go bhfuighinn amach cé leis é. Lean mac an duine uasal an gaidhrín agus nuair a tháinig sé có fada leis an mbean a bhí crochta ar an gcrann sa gcoill ní dhearna sé rud ar bith ach filliúnt abhaile agus luidhe ar a leabaidh.

Chuaidh a mháthair có fada leis agus dfhiafruigh sé dhe céard a bhí air. An bás atá i ndan dom, adeir sé muna dtugann sibh cead dom bean gan cíoch gan lámh a phósadh. Is ionann é sin agus an bás adeir sí, ach gur fearr rud ar bith ná an bás. Bhí an t-athair ag éisteach agus dubhairt sé leis í thabhairt leis agus í phósadh.

Chuaidh sé annsin agus thug sé leis í gur phós sé í. Nuair a bhí sí pósta annsin aige ní raibh sí i ndon aon bhlas ithe gan a choinneáil léithe. Bhíodh an mháthair ag coinneáil bidh léithe agus eisean nuair bhíodh sé istigh. Bhí clann aice nuair bhí siad suas le bliain pósta beirt

mhac. Bhí níos mó le déanamh annsin acab sg tabhairt aire do na naoidheanáin agus ag tabhairt aire dí se a bhí có dona leis na naoideanáin.

Nuair a bhí na páistí i ngar do bheith bliain b'éigin do dul go dtí an Fhrainc agus ní raibh sé i ndon teacht ní ba tobaine ná trí bliana as. Dimtigh leis agus chuaidh sé don Fhrainc agus bhíodh sé ag cur litreacha chuici ag fiafruighe cé'n chaoi a raibh sí féin agus na páistí. Aon oidhche amháin annsin bhí buachaill an phosta a fanacht i dteach dreathár na mna. Chuaish bean an dreathára ag cuartú ins na litreacha a bhí ag buachaill an phosta go bhfuair sí an litir a bhí ag dul amach don bhFrainc gur fhosgail sí an litir gur léigh í. An litir a bhí a dul bhí sí sgríobtha le feabhas a rádh go raibh an bheirt pháistí agus an mháthair go maith. Dhógh sise an litir agus sgríobh sí féin litir eile a rádh gurb é an obair a bhí ar siubhal ag márhair na bpáistí a dhul amach ins an oidhche i droch comhlúadar tar éis an chaoi a bhí uirthi. Chuir sí an litir chun bealaigh.

Nuair a léigh seisean an litir sgríobh sé féin annsin arís a rádh nach raibh aon leithsgéal ar bith acab gan í a coinnealt istigh agus aire mhaith a thabhairt do na páostí go dtigeadh sé féin abhaile. Bhí buachaill an phosta a fanacht an oidhche i dteach an dreathara i gcomhnaidhe. Bhí an bhean ag cuartú na litreacha agus fuair sí an litir seo ón bfeair a bhí sa bhFrainc gur léigh sí í. Dhógh sí an litir agus sgríobh sí féin litir eile mar dheadh is gurb é an feansa bhFrainc a sgríobh í a rádh an mháthair is na páistí a dhógh is a bhriuth agus mara ndóghadh agus mara mbruitheadh siad iad go ndóghfadh is go mbruith sé féin iad nuair a thiocfadh sé abhaile. Sgríobh sise na litreacha dona anonn is anall.

Nuair a léigh an mháthair an fhis an litir thosuigh sí ag caoineachán. Nuair a chonnaic an t-athair ag caoineachán í léigh sé féin an leitir. Thosuigh an bheirt annsin ag caoineachán. D'fhiafruigh máthair na bpáistí annsin orthab an rud ar bith a d'éirigh don mhac, dubhairt siad narbh eadh. Tá ughdar caoineacháin eicint agaí(bh) nach maith libh innseacht dom, cuir an litir i m aghaidh féin go léighid mé í. Léigh sí an litir. Ó níl fhios a'm cérd tá ag tigheacht air agus a leithid sin a sgríobh adeir sí.

Dubhairt sí go nimtheochadh sí léithi, go gceanglochadh sí na páistí ar a druim. Siubhalfaidh mé liom adeir sí ní choinneochaidh teach ar bith amach mé adeir sí. Rinne máthair an fhir dhá phóca dí agus chuir sí póca ar chaon taobh dí agus líon sí póca aca le airgead glas agus an póca eile le ginidheacha. Féadfaidh tú a rádh le bean ar bith a bhéas go maith leat a lámh a chur san airgead glas agus slam a thabhairt léithe` agus a rádh le fear an tighe láimh a chur san airgead buidhe agus slám a thabhairt leis. Shocrúigh sí an bheirt páistí suas ar a droim agus d'ímtigh siad amach as an teach ag imteacht rómpa.

Bhí siad ag imteacht rompa annsin go dtáinig siad isteach i dteach le tuitim na hoidhche. Ní raibh mórán gaisge leis an teach ach chuir siad caoi ortha có maith agus dhféad siad a dheanamh dhí. Ní raibh siad i ndon a thabhairt dí mar chleacht sí. D'ímtigh léithi annsin aríst an lá ar na bharach go dtáinig sí isteach i dteach mór. Bhí fearadh na fáilte ag muinntir an tighe roimpí agus truaigh. Shílfeá gur ag tigheacht le rud maith cucab bhí sí bhí an oiread sin failte acab roimpí. Bhí fear an tighe agus bean an tighe go maith dí agus do na páistí. Níor mhaith le bean an tighe tada a dhéanamh ach a freastal orthab le truaigh is cás.

Is gearr annsin nuair a bhí a sgeal ar fad innsuighe aice go ndubhairt sí go mbeadh sí ag imteacht. Ná bac anois adeir an fear go mbeidh tú i bhfuisgeach cúpla lá don fhear a theacht abhaile ní bheidh tuirse ar bith againn-ne leat. Bhféidir nac gcasthaí i náit mhaith go héasgaidh thú. D'fhan sí annsin go raibh sí i bhfoisgeacht ráithe don fhear a bheith sa mbaile. Tá mé ró-ghar dhó annseo adeir sí gheobhfaidh sé amach mé agus marbhochaidh sé mé. Caithfidh mé bheith ag imteacht as seo.

Ceangluigheadh suas na paistí uirthi lá ar n-a bhárach agus d'ímtigh sí léithe agus bhí sí ag siubhal léithe agus ní mórán achair go dtáinig sí sruthán mar a bheadh sruthan idir dhá loch nach mbeadh sruth ar bith ann ach ina linn mharbh. Ní raibh sí i ndon dhul amach agus bhí ag siubhal leis an sruthán go bhfágadh sí áit cumhang a bhféadfadh sí a dhul do léim treasna ann.

Nuair a d'árduigh sí an chos thuit ceann de na páistí san uisge agus níor fhéad sí a thógail. Bhí sí gan lámh. Tóig an páiste sin dfhógair sgológ a bhí ar an thaobh thall. Ní fhéadaim adeir sí níl aon lámh orm treáil air adeir sé. Chrom sí síos agus tháinig an lámh is breaghte a chonnaic tú ariamh uirthi agus thóig sí an páiste as an uisge. Ní raibh ann ach go raibh an páiste ina lámh aice nuair a thuit an páiste eile iateach. Tóig an páiste sin go beo adeir an sgológ caithfidh mé é seo a leagan uaim adeir sí. Ní raibh lámh ar bith ort cheanna adeir sé crom anuas agus triáil leis.

Chrom sí anuas agus tháinig lámh eile uirthi. Tháinig an dá lámh ba bhreaghthte uirthi. Ní raibh siad orlach ní ba dona ná an dá lámh a bhí i dtosach uirthi míle buidheachas agus altú lé Dia. Thóig sí an dara páiste agus chuaidh sí anonn leis an dá pháiste don áit a raibh an sgológ. Thosuigh ceann de na paistí ag caoineadh. Tabhair cíoch don pháiste sin adeir an sgológ níl aon chíoch agam adeir sí. Ní raibh aon lámh agat ar ball adeir sé cuartaigh, cuartaigh sí agus tharraing sí amach an chíoch agus í ag tál bhainne agus thug sí an chíoch don pháiste nár ól aon chíoch ariamh. Ansoin thosuigh an páiste eile ag caoineadh tabhair cíoch dó sin adeir an sgológ fanfaidh mé go mbeidh an ceann seo réidh adeir sí níl ach aon chíoch amhain agam adeir sí.

Ní raibh cíoch ná lámh ort ar ball adeir an sgológ. Cuartaigh agus tabhair cíoch dó féin. Chuartaigh sí agus fuair sí cíoch chó breagh is bhí an chéad chíoch. Bhí an dá maicín a' diúl annsin agus nuair a bhí siad réidh. Thosuigh an sgológ ag inseacht dí. D'innish sé di gurbh í bean a dreathára a sgríobh an droch litir amach go dtí n-a fear agus nár bh é a sgríobh an droch litir a tháinig abhaile i na ainim seisean a' rádh í féin agus na páistí a bhruth is ndógha ach bean an dreathára. An bhfuil fhios agat cé hé mise adeir sé níl adeir sí is teachtaireacht ó Dhia mise adeir sé níl na páistí sin baistighthe agat adeir sé. "Níl" adeir sí.

Beidh na páistí i ndon cainnt nuair a dheanamh nuair a thiofais a n-athair abhaile adeir sé feadfaidh thú a dhul chó fada le do dhreatháir agus féadfaidh tú do sgéal ar fad a innseacht do na páistí nuair a bhéas tú ag teach do dreathára mar níl na páistí baistighthe. An dealg a bhí ina ghlúin tá sé fásta ina chrann amach tríd an gcúirt agus tá sé ina leabaidh agus an crann fásta ar an nglúin amach tríd mhullach an tighe chó mór le crann coille ar bith. Seo biorán buidhe duit. Níl ort ach an biorán a leagan ar bhun an chrann agus tuitfidh sé amach

tríd mhullach an tighe cuimil an biorán den ghlúin san áit a raibh an crann a' fás agus ní bheidh aon aithne air go raibh dealg ná crann ariamh ann.

Is gearr go dtigfidh d'fhear anois tá teacháin beag annsin thall," adeir sé agus spáin sé an teachín dí. Gheithfidh tú cuile rud a theastóchas uait. Fanfaidh tú ann go dteaga t'fhear. Nuair a bhías t'fhear ag tigheacht feicfidh tú tigheacht é ní dhéanfaidh sé blas ort." Féadfaidh tú na páistí a chur amach le fáilte a chur roimhe. Gabhfaidh tú féin i bhfolach agus déarfaidh tú le gach aon duine acab fáiltiú roimh a ndeaid.

Dimtigh léithe agus chuaidh sí san teachín agus bhí chuile rud ann a d'fheilfeadh do bhean uasal nó dfhear uasal agus chaith sí ann go bhfaca sí fear ag tigheacht. Ghabh sí isteach nuair a chinnaic sí é. Tá bhur n-athair ag tigheacht anois adeir sí leis na páistí agus gabhfaidh mise i bhfolach. Gabhfaidh sibse amach agus abróchaidh an chéad duine agáí(bh)"fáilte rómhat a dheaid" agus fiafróchaidh sé díbh cé dinnis díb é. Déarfaidh sibsa a (ar) mama. Fiafrochaidh seisean "cá bhfuil sí." Déarfaidh sib-se "i bhfolach" Cé air? Fhiarfrochaidh seisean Ort-sa "cé'n t-ughtar" Déarfaidh sib-se " faitchios go marbhóchthá í."

Nuair a tháinig sé annsin rith na paistí amach roimhe . Céad fáilte rómhat a dheaid adeir an chéad cheann acab. Go mairidh tú adeir sé. Céad fáilte rómhat a dheaid adeir an dara páiste. Go mairidh tú adeir sé. Cé d'innis díb é . Mo mhama, cá bhfuil do mhama? I bhfolach . Cé air? Ort-sa. Cen t-ughdar? Faitchíos go marbhóchá í. Muise ní mharbhóchaidh mise í adeir sé. Chuaidh sé isteach agus bhí sise eirghe anuas aige agus rug sí ar bharr láimhe air agus bhí fáilte aice roimhe agus ar ndóigh bhí fáilte aige san roimpí. Nuair chonnaic sé an chaoi a bhí uirthi ina bean bhreágh chomh breagh is bhí sí ariamh.

Ní mórán achair a bhí siad a dhul abhaile. Nuair a tháinig siad isteach ag an athair is ag an máthair bhí luthgháir ortha sin rómpa agus bród. Nuair a bhí siad cúpla lá sa mbaile dubhairt an bhean go ngabhfadh sí chó fada le teach an dreathára. Ghabh sí annsin chó fada leis agus thug sí na paistí léithe. Nuair a tháinig sí isteach ní dhearna sí ach siubhal suas go barr an tighe san áit a raibh an dreatháir. Cén chaoi sin ort? Adeir sí. Tá caoi an léin is an deacair orm adeir sé agus an chaoi a thuar mé dom féin . Níl dochar ansin anois adeir sí. Thug sí amach an biorán buidhe leag sí ar bhun an chrainn é agus thuit an crán amach tríd mullach a' tighe agus ní facthas níos mó é. Chuimil sé an biorán san ghlúin agus déirigh an dreatháir suas có breagh is bhí sé ariamh. Ghléasadh dinnéar mór dí fhéin agus dá fear. Nuair a bhí an dinnéar ithte acab chuir sí duine den chlann ar chaon ghlúin leithe. Bhí sí innstigte dóibh céird dearfadh siad.

Anois adeir sí cé dhogh an ioclainn. M'anam a mham, adeir a duine acab nach tusa a dhogh í. M'anam, a mham, adeir an páiste eile nach tusa ghógh í ach bean m'oncail a dhógh í. Cé dhogh an sgioból? M'anam nach tusa a dhógh é ach bean m'oncail. M'anam nach a dhógh é ach bean m'oncail a dhógh é. Cé dhógh an crann soilse. M'anam nach tusa a dhógh é a mham ach bean m'oncail a dhógh é.

Ní dhóghfaidh sí aon bhlas eile choidthe agus dóirdaigh sé teine mhór a dhéanamh gur dhógh sé í le faithchíos go ndéanfadh sí aon dochar eile arís go bráth leis an méid a bhí déanta aice . Dhógh sé í.

Thug sé spré mór don dreithiúir. Chuaidh sise agus a fear a bhaile agus bhaist siad na páistí nuair a bhí an sgéal innstithe acab. Níor bhac an t-oncail le aon bhean arís go bráth.

1/3/1932.

Lá cúirte Chárna. Bhí Micilín rómham roimh an gcúirt. Ní raibh mórán cúiseanna le néisteach. Lá breagh, gaoth anoir agus fonn sgealaidheachta ar Mhicilín.